

VIRTUÁLIS SZÍNÉSZEK // HERPAI GERGELY

JAMES DEAN DIGITÁLIS SZELLEME

2019-BEN ELJÖTT AZ IDŐ, AMIKOR A RENDEZŐ TÉNYLEG ISTENT JÁTSZIK
ÉS A HALOTT SZTÁR DIGITÁLIS ÚTON ÉLETRE KEL A FILMVÁSZNON.

Elődönthetetlen, hogy az 1955-ben, autóbalesetben elhunyt James Dean legújabb filmjében „élete” legjobb, vagy legrosszabb alakítását nyújtja-e majd, nem rajta múlik, hiszen már nem él. Maximálisan a rendező és a neki szánt mesterséges intelligencia eszközévé vált, minden egyes arcrezdülését, mimikáját, mozdulatát ők határozzák meg és számítják ki. Mindenki a saját vallása, hite (vagy ezek hiánya) alapján döntse el, hogy létezik-e túlvilág, és James Deannek van-e szelleme, de most ez igazából lényegtelen, hiszen a forgatókönyv és a rendező instrukciói döntenek arról, hogy a digitális színész hogyan viselkedik és színészkedik a filmvásznon, a „lelkének” ebbe beleszólása nincs.

HÚSZ ÉV ODA ÉS VISSZA

E cikk apropója részben az, hogy 1999-ben, a Filmvilág egy húsz évvel ezelőtti szeptemberi lapszámában azt a feladatot kaptuk, hogy olyan cikket írjunk, amelyek mintha egy húsz esztendővel későbbi lapszámában jelennének meg. A témát a *Blade Runner*, az örök klasszikus cyberpunk film adta, amelynek eseményei pont 2019 decemberében váltak valósággá, tehát e sorok írásakor. Mostanra immár jelené vált a Philip K. Dick műve alapján készült sci-fi legendában elképzelt jövő idő. Persze, nem valósult meg mindenben az a technológia, amelyet a filmben láthattunk, nincsenek repülő autók, vagy oly mértékben szofisztikált androidok, hogy egy másik technológiára lenne szükség, hogy szükség

esetén beazonosíthassuk gépi mivoltukat. Az emberiség sem költözött más bolygókra a kihalását fenyegető földi lét előtt, a tudomány jelenlegi állása szerint úgy tűnik, hogy erre nincs sok esélyünk, szépen itt maradunk és rövidesen kihalunk ezen a bolygón.

Viszont húsz évvel ezelőtt nem ezt a témát feszegettem cikkemben, hanem megpróbáltam kitalálni, hogy miben változik majd radikálisan a szórakoztatóipar, és azon belül a film és a videójátékok világa. Egyrészt a VR sztenderddé válását jósltam meg – mely technológia akkoriban épphogy csak megszületett és bár több mint 15 évig kellett várni, mire ismét felendült, és mára többé-kevésbé elérhető és megszokott eszközzé vált. Másrészt azt előlegeztem meg húsz évre előre vetítve, hogy a már elhunyt, egykori sztárok digitális alakmásának jelenléte oly mértékben elterjedt, válik, hogy a valódi, még élő sztárok amiatt tüntetnek, hogy a „digik” elveszik a munkájukat. Persze, itt azért még nem tartunk és jól mellé löttem azzal a két színésszel is, akinek halálát és digitális „újjászületését” megjósoltam, hiszen Mark Hamill és Clint Eastwood szerencsére itt vannak közöttünk, mindketten aktívan részt vesznek a filmiparban. A régóta halott színészek digitális életre keltése azonban már korántsem újdonság, hiszen a most készülő James Dean-film előtt az 1994-ben meghalt Peter Cushingot láthattuk ismét Tarkin admirálisként a 2016-os *Zsivány Egyes – Egy Star Wars történetben*.

ÉLETTŐL KELETRE

Ami pedig James Deant illeti, 2020 végén kerül majd mozikba a *Finding Jack* című film, melynek alkotói úgy döntöttek, hogy az 1955-ben elhunyt színészre osztják az egyik szerepet. A színész családja állítólag engedélyt adott arra, hogy Dean CGI-mása alakítsa majd a Roger nevű karaktert a dél-afrikai Gareth Crocker azonos című regényén alapuló filmben.

A *Haragban a világgal* és az *Édentől keletre* színésznének CGI-klónját különböző fotók és mozgóképek segítségével valósítják meg, hangját azonban egy másik színész adja majd a Hollywood Reporteren olvasható írás szerint.

„Égen-földön kerestük a tökéletes személyt Roger karakterének megformálására, majd végül több hónapnyi kutatás után Dean mellett döntöttünk.” – mondta Anton Ernst, az egyik rendező.

Gareth Crocker regénye a vietnami háborúban bevetett több ezer kutyának állít emléket, amelyek nagy része odaveszett a katonai akciók során. Az állatok jelezni tudták az ellenség közeledtét, csapdákra hívták fel a figyelmet vagy épp aknákat kerestek.

A halott színész digitális „újrafelhasználása” egyszerre vet fel rendkívül izgalmas etikai, filmesztétikai és filozófiai kérdéseket is. Vegyük ezeket sorra...

MÉGIS, KINEK A DIGITÁLIS LENYOMATA?

Ami elsőként szöveget üt az ember fejében: vajon morálisan mennyire elfogadható, hogy egy halott ember külsejét és színészi játékát az akarata nélkül (lévén olyan neki nincs) digitális úton felhasználjuk? Mert a „családja beleegyezett”? Az örökösök engedélye jogi szempontból nyilván elegendő, nagy eséllyel védhető, a kiskapukat biztosan jól ismerik a filmstúdió jogászai, de etikai téren rendkívül problémás. Gondoljunk csak bele: mennyire jogosult a „családom”, a leszármazottjaim annak a kérdésnek eldöntésében, hogy mit művelnek a külsőmmel, az egész lényem „digitális lenyomatával”?

Továbbá, mivel az élő James Dean már nincs köztünk, nyilvánvalóan nem lehet véleménye például a filmről, annak üzenetéről, a rendezőről, forgatókönyvről, a stábról, vagy bármilyen más, a filmhez kötődő összefüggésről. Deannek halottként nincs beleszólá-

sa abba sem, hogy mit művelnek vele, milyen mondatokat adnak a szájába és milyen jelenetekben kell részt vennie, amelyek között esetleg olyan is akadhat, melyeket élő emberként nem váltalt volna be.

Nem tudhatjuk tehát, hogy biztosan elfogadná-e a szerepet, nem utasítaná-e vissza. Legfeljebb preconcepcióink lehetnek, utána olvashatunk James Dean korabeli nyilatkozatainak, meg lehet kérdezni a még élő korabeli színésztársait, ismerőseit, barátait (ha élnek még ilyenek). Az igazi problémát az jelenti, hogy ezek a nyilatkozatok és információk is rendkívül ellentmondásosak James Deannel kapcsolatban, így biztosra csak akkor mehetnénk, ha őt magát kérdeznénk meg, de ez már nem lehetséges.

**„EMBERIBB, MINT AZ EMBER”
(BLADE RUNNER)**

„Even better than the real thing.” („Jobb, mint az igazi.”) – énekelte a U2 annak idején. Persze, a klipjében Bono leginkább a kor vezető médiumát: a televíziót piszkálta viccesen, azonban tényleg nagyon könnyen megvalósulhat, hogy a digitális színészek alakítása felülmúlja eredeti teljesítményüket. Mivel a James Deant digitálisan szerepeltető *Finding Jack*-et még nem láthattuk, így csak a már említett *Zsivány Egyes – Egy Star Wars történet*-re és a digitális Peter Cushing

abban látható alakítására hagyatkozhatunk. E film megtekintése közben pedig valahol egyszerre háborzongató és groteszk élmény is volt, hogy a filmben az elhunyt színész teljesítménye volt a legjobb – pedig nem is az övé volt a főgonosz szerepe –, messze felülmúlta például az Orson Krennic-et alakító Ben Mendels-t, pedig utóbbi élő, hús-vér színész.

A színész e technikai vívmány nyomán lényegében feleslegessé és lecserélhetővé, válik, hiszen elég bedigitalizálni a külsejét, a játékát, a gesztusait, az arcmimikáját. Ha tényleg profi a rendező, és konkrét víziója van a színész által alakított karakterről, illetve arról, hogy mit vár halott aktorától, akkor megszűnik minden gát és korlát, amely a tökéletes együttműködés közé áll. Egy digitális, halott színész nem iszik, nem drogozik a forgatás alatt, nincsenek sztárallűrjei, azt fogja csinálni és úgy fog játszani, amilyenek beprogramozzák.

Amikor a *Gladiátor* forgatása alatt Oliver Reed infarktusban elhunyt egy kemény kocsmázás és szkanderezés után, már 1999-ben is le tudták cserélni a CGI másával, hogy a maradék jeleneteket nélküle leforgassák, pedig akkor még a maihoz képest gyerekcipőben járt a technológia.

A *Terminator: Megváltás*-ban Arnold Schwarzenegger személyesen nem szerepelhetett, ugyanis akkoriban

épp Kalifornia polgármestere volt, így csak a visszafiatalított mását láthatuk a filmben egy rövid jelenet erejéig, ahogy a *Terminator Genysis*-ben is. Szinte fájdalmas kimondani, de ezek a jelenetek sokkal meggyőzőbbek voltak, mint ahogy az idős Schwarzenegger megjelenítette a „megöregedett robotot” a két utóbbi filmben, így nemcsak, hogy semmi szükség sem lenne az idős akciósztár szerepeltetésére, de ráadásul még hitelesebb is, hogy egy szintetikus anyagból álló robot nem öregszik. Schwarzenegger persze még él és nyilván van beleszólása, hogy a digitális mását még hányszor és milyen formában, milyen filmekben szerepeltetik helyette, de ez nem változtat azon a tényen, hogy immár felcserélhető.

AMIKOR MÁR NINCS SZÜKSÉG AZ IGAZIRA

Filmművészet, etika, morális kérdések, modern és jövőbe mutató technológia vegyülnek ebben az egyébként is már régóta a trükkökről szól hollywoodi filmvilágban. Csak idő kérdése volt, hogy a végső soron egyszerűen csak „filmes trükként” is elfogható halott, vagy kiöregedett színész digitális másával mikor találkozunk a tömegfilmeknél az értékesebb alkotásokban, művészfilmekben is.

Martin Scorsese már úgy forgatta le *Az ír-t*, hogy a három főszereplőjét: Robert De Niro-t, Al Pacinót és Joe Pescit digitálisan visszafiatalította. Bár

az eljárás nem sikerült túl jó (az elöregedett test nem követte az arc visszafiatalítását, így a történet szerint harmincas éveiben járó De Niro rendkívül sután, görnyedten és öregesen mozog bizonyos akciójelenetek során), de ha legközelebb Scorsese, vagy más rendező már teljes mértékben helyettesíti e sztárokat digitális másukkal, akkor már nem is lesz rájuk többé szükség. Digitálisan minden és mindenki felcserélhető, és csak az egyre fejlődő technológia szab határt, hogy ezen a téren mire lesz képes a filmipar. Az biztos, az erkölcsi aggályok nem jelentenek majd akadályt: „The Show Must Go On.” •

**„Feleslegessé és lecserélhetővé válik”
(Joseph Kosinski: Tron: örökség – Jeff Bridges)**

